

ปัญหา และอุปสรรคที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์

วณาลี ศักดิ์สุริยผดุง ผู้วิจัยหลัก

รองศาสตราจารย์ ดร. อลิศรา มีนะกนิษฐ, อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

ดร. คัทลียา จิรประเสริฐกุล, อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

โครงการสหวิทยาการ ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาภูมิสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

e-mail: A_W_Au28@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัย ปัญหา ข้อจำกัด และอุปสรรค ที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ วิธีเก็บข้อมูลคือ การสืบค้นเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตการณ์ภาคสนาม การสัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในกระบวนการดำเนินงานอนุรักษ์ นำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาเพื่อค้นหาประเด็นสำคัญที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ โดยใช้กรณีศึกษาพื้นที่ประวัติศาสตร์ 3 แห่ง ได้แก่ 1.) อุทยานประวัติศาสตร์พระนครหรืออยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา 2.) เมืองโบราณนครไชยศรี จ.นครปฐม และ 3.) เมืองโบราณอู่ทอง จ.สุพรรณบุรี

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นปัจจัยปัญหา ข้อจำกัด และอุปสรรค แยกเป็น 3 ประเด็นหลัก คือ 1.) ด้านเศรษฐกิจ การเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และความต้องการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน 2.) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ที่สำคัญคือ ทศนคติและจิตสำนึกร่วมของชุมชน ซึ่งประชาชนโดยส่วนใหญ่ทราบว่าการศึกษแต่ละพื้นที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ แต่ยังไม่เห็นถึงคุณค่า และ 3.) การบริหารจัดการพื้นที่ ข้อจำกัดของการบริหารจัดการพื้นที่ประวัติศาสตร์ ส่งผลให้ขาดการวางแผนระบบผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสมกับพื้นที่หรือใช้ผิดประเภท

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งนี้ คือ 1.) ควรเร่งสร้างทัศนคติและจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ โดยสามารถดำเนินการไปพร้อมๆ กับขั้นตอนหรือกระบวนการอื่นๆ 2.) ต้องแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมเกี่ยวกับผลประโยชน์อันส่งผลความอยู่รอดที่ชุมชนจะได้รับจากการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ และการอนุรักษ์นั้นไม่ส่งผลเสียต่อการดำรงชีพของประชาชนในชุมชน 3.) ใช้กลยุทธ์การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกขั้นตอน 4.) ร่วมกันผลักดันหรือส่งเสริมให้แผนการอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในแผนพัฒนาตั้งแต่ระดับประเทศ จังหวัด จนถึงระดับท้องถิ่นอย่างจริงจัง

คำสำคัญ : การอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ จิตสำนึกชุมชน การจัดสรรผลประโยชน์

บทนำ

การอนุรักษ์มีวิวัฒนาการในประเทศพัฒนาแล้วมาเป็นเวลานาน ส่วนในประเทศไทยตามซึ่งมีรูปแบบแตกต่างกันตามช่วงเวลาคือ ก่อนรัชกาลที่ 4 หรือก่อน พ.ศ. 2325 เป็นการอนุรักษ์ตามคติความเชื่อทางศาสนาที่หลากหลาย และเกี่ยวข้องกับระบบการปกครองที่เกิดจากษัตริย์และชนชั้นขุนนางเป็นสำคัญ (กรรณิการ์ สุธีรัตนภิรมย์, 2548) ในสมัยรัชกาลที่ 1 ทรงโปรดฯ ให้ชำระเพิ่มเติมกฎหมายตราสามดวง รวมถึงตราบัญญัติบทลงโทษอย่างรุนแรง และชัดเจนเกี่ยวกับการกระทำผิดต่อวัตถุสถานทางศาสนา (ศิรินันท์ บุญศิริ, 2538) สมัยรัชกาลที่ 4 เป็นช่วงที่ผู้นำประเทศเริ่มตระหนักเห็นภัยคุกคามจากชาติตะวันตก จึงทรงโปรดฯ ให้นำการสร้างวัดแบบประเพณีนิยมเดิมในสมัยสุโขทัยและอยุธยาหวนกลับมา รวมทั้งเน้นการบูรณะ ปฏิสังขรณ์ วัดและวังเก่า และตรากฎหมายคุ้มครองโบราณสถานขึ้นเป็นฉบับแรก รวมทั้งเริ่มมีการสะสมของเก่า ของแปลก (ปฐมฤกษ์ เกตุทัต, 2538) ต่อมารัชกาลที่ 5 ทรงต้องการให้สยามทัดเทียมอารยประเทศ จึงทรงรับเอาวัฒนธรรมและนวัตกรรมใหม่ๆ ในสมัยนั้นมาใช้ปรับปรุงจารีตแบบเดิม ทรงโปรดฯ ให้ สมเด็จพระเทพยดาธำรงราชานุภาพ ช่วยงานการปฏิรูปทางการเมืองและการปกครองสู่ระบบการรวบรวมรัฐสู่ศูนย์กลางการปกครอง ดังนั้นจึงต้องเสด็จตรวจราชการ สืบค้นข้อมูลเรื่องราวความเป็นมาทางประวัติศาสตร์โบราณคดี โบราณสถานของบ้านเมือง และสิ่งใดที่ควรค่าแก่การรักษาไว้ และทรงผลักดันให้มีการอนุรักษ์โบราณสถานในเวลาต่อมา การอนุรักษ์จึงเริ่มได้รับอิทธิพลแนวคิดจากตะวันตกเป็นต้นมา (กรรณิการ์ สุธีรัตนภิรมย์, 2548)

การอนุรักษ์ภายใต้อิทธิพลของตะวันตกชัดเจนมากขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 เรียกได้ว่าเป็นลัทธิชาตินิยม (วิไลโรชา ถาวรธนสาร, 2545) มีการจัดตั้งกรมศิลปากรขึ้น รวมทั้งสร้างพิพิธภัณฑ์ขึ้นอย่างเป็นทางการ และเริ่มมีการประกาศจัดการตรวจรักษาและขึ้นทะเบียนโบราณสถาน (กรมศิลปากร, 2539) โบราณสถานกลายเป็นตัวแทนของการแสดงอำนาจการอนุรักษ์โบราณสถานจึงปรับเปลี่ยนไปตามอำนาจของผู้นำประเทศ เริ่มมีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พ.ศ. 2777 และสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การอนุรักษ์ระหว่างประเทศ งานอนุรักษ์จึงกลายเป็นนโยบายชาตินิยมความเป็นไทยในแบบสากล ต่อมาประเทศไทยเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์หรือยุคทุนนิยมรุนแรง การพัฒนาต่างๆ รวมทั้งแนวคิดและกฎหมายตามแนวคิดตะวันตกเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และด้วยกระแสการท่องเที่ยวของโลก รัฐบาลจึงมีนโยบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน โบราณสถานจึงตกเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ มากกว่าการอนุรักษ์ให้ความสำคัญด้านคุณค่าและความทรงจำ (กรรณิการ์ สุธีรัตนภิรมย์, 2548)

บทความนี้มุ่งเน้นศึกษาถึงปัจจัยปัญหา ข้อจำกัด และอุปสรรค รวมทั้งการจัดการที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ 3 แห่ง ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครหรืออยุธยา เมืองโบราณอู่ทอง และเมืองโบราณนครไชยศรี มีขั้นตอนการดำเนินการศึกษา เริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี บทความ งานวิจัย และหลักการ ข้อมูลทางกายภาพพื้นที่ประวัติศาสตร์ ที่ตั้ง ลักษณะภูมิประเทศ อาณาบริเวณของพื้นที่และรูปแบบผังบริเวณในปัจจุบัน ข้อมูลด้านการบริหารจัดการพื้นที่ รวมทั้งข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ การอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ ได้แก่ ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม รูปแบบการอนุรักษ์และพัฒนา สภาพปัญหา ข้อจำกัดและอุปสรรคต่างๆ รวมทั้งข้อคิดเห็นและทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ จากการสัมภาษณ์นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ และค้นคว้าจากหนังสือ บทความ เอกสารงานวิจัย ทฤษฎี แนวความคิด หลักการที่เกี่ยวข้องกับหัวข้องานวิจัย นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและเปรียบเทียบ สรุปปัจจัย ประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ของกรณีศึกษาทั้ง 3 แห่ง ค้นหาแนวทางและวิธีการที่เหมาะสม เพื่อลดปัญหาและข้อขัดแย้งในการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ และให้ข้อเสนอแนะ

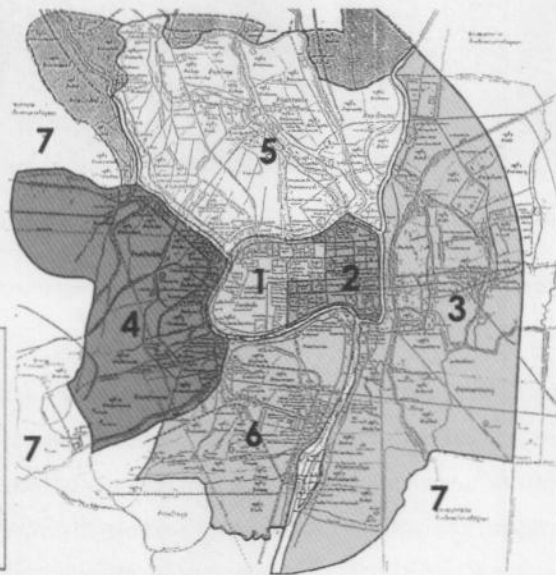
ตรวจเอกสาร

1. ความสำคัญของพื้นที่ประวัติศาสตร์

โครงการอนุรักษ์และพัฒนา

นครประวัติศาสตร์
พระนครศรีอยุธยา

แผนผังพื้นที่ 1-7

- ขอบเขตพื้นที่โครงการอนุรักษ์
- ขอบเขตพื้นที่เสนอแนะเพิ่มเติมในโครงการอนุรักษ์
- 1 พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์
- 2 พื้นที่ในเกาะเมืองนอกเขตอุทยานประวัติศาสตร์
- 3 พื้นที่นอกเกาะเมืองด้านตะวันออก
- 4 พื้นที่นอกเกาะเมืองด้านตะวันตก
- 5 พื้นที่นอกเกาะเมืองด้านเหนือ
- 6 พื้นที่นอกเกาะเมืองด้านใต้
- 7 พื้นที่นอกเหนือจากที่ระบุไว้แล้วในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาพที่ 1 : การแบ่งพื้นที่ตามความสำคัญและคุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีนครประวัติศาสตร์ จ.พระนครศรีอยุธยา
ที่มา : ดัดแปลงจากมหาวิทยาลัยศิลปากร, 2542.

1.1. ความสำคัญของนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2542)

นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา (ภาพที่ 1) เป็นราชธานีเก่าของไทยมาตั้งแต่ปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ในช่วง พ.ศ. 1893-2310 รวมระยะเวลาแห่งการเป็นราชธานียาวนานถึง 417 ปี นอกจากนี้ ยังเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่พร้อมด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยังคงหลงเหลือ และยังมีชีวิตที่ต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ประกอบด้วยพื้นที่โบราณสถานที่ยังมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมทั้งที่เป็นซาก และเป็นโบราณสถานที่ยังใช้งาน รวมทั้งมีพื้นที่อื่นโดยรอบที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น อยุธยาได้รับการออกแบบให้เป็นเมืองน้ำ มีแม่น้ำล้อมรอบ 3 สาย ตัวเกาะมีกำแพงเมืองล้อมรอบอีกหนึ่งชั้น ผังเมืองที่สมบูรณ์และสวยงามเกิดจากความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้จากธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง เมื่อถึงฤดูฝนจะมีน้ำหลากลงมามาก ดังนั้นนอกจากจะมีแม่น้ำ 3 สายแล้ว ชาวอยุธยาก็ได้ขุดคลองเพิ่มในแนวเหนือ-ใต้ เชื่อมโยงกับแม่น้ำและคูคลองเดิมเป็นการระบายกระแสน้ำไม่ให้ไหลเข้าไปทำลายตัวเมืองได้โดยตรง จึงทำให้อยุธยามีแม่น้ำลำคลองเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันทั่วทั้งนอกและในเขตเมือง ด้วยความสำคัญเหล่านี้ นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา จึงได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ประเภทอนุสรณ์สถาน (Monuments) ในปี พ.ศ. 2534 และลักษณะของความเป็นเมืองแห่งสายน้ำนี้ยังคงสืบทอดมาจนปัจจุบัน ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญต่ออารยธรรมของโลกไม่ใช่เพียงของประเทศไทยเท่านั้น

ภาพที่ 2 : แสดงตำแหน่งที่ตั้งและขอบเขตของเมืองโบราณนครไชยศรีในอดีต

ที่มา : สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่มที่ 15, 2534.

ภาพที่ 3 : แสดงตำแหน่งที่ตั้งและขอบเขตของเมืองโบราณนครไชยศรีในปัจจุบัน

ที่มา : Available from : www.PointAsia.com, 2554.

นอกจากนี้ นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยายังมีบทบาทด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่สำคัญของประเทศไทย และยังมีหลากหลายของเชื้อชาติและวัฒนธรรม สามารถกำหนดพื้นที่ตามความสำคัญและคุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ออกเป็น 2 ประเภท คือ พื้นที่ที่มีความสำคัญเป็นเลิศ หรือพื้นที่ดีเด่น ได้แก่ พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นซากโบราณสถานประเภทที่สอง คือ พื้นที่อยู่อาศัยและแหล่งพาณิชย์กรรม มีลักษณะทางกายภาพเป็นโบราณสถานที่ยังมีชีวิตต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน

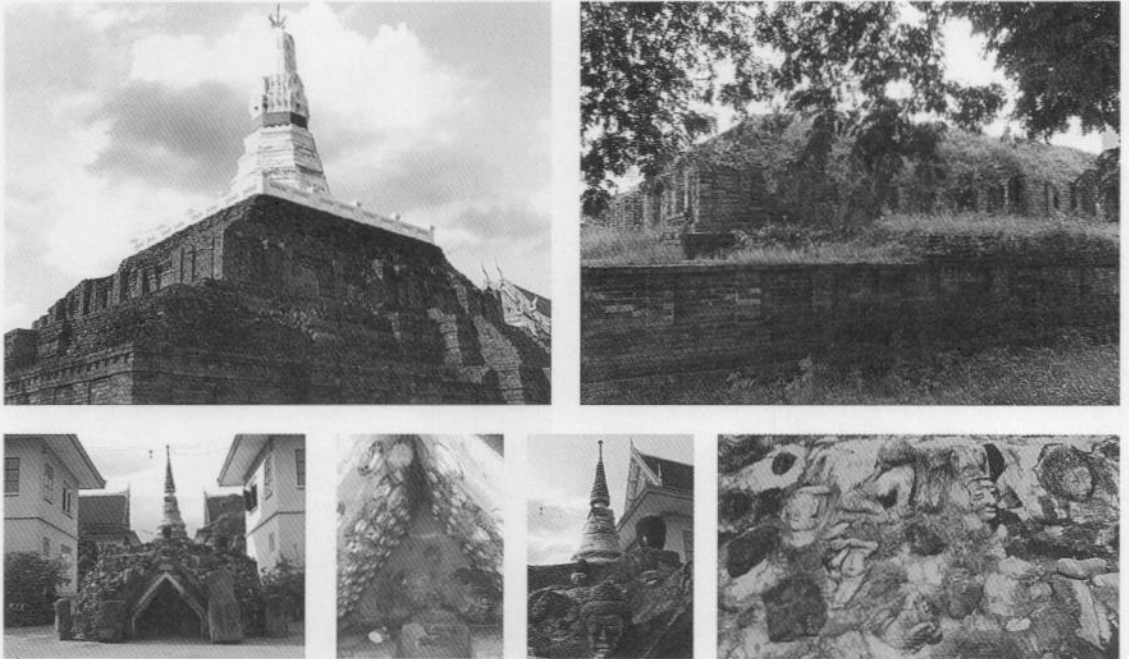
1.2. ความสำคัญของเมืองโบราณนครไชยศรี จังหวัดนครปฐม (นฤกุล ชมพูนุช และสุพจน์ สุทธิศักดิ์, 2548; สภาวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม, มหาวิทยาลัยศิลปากร และชุมนุมศิษย์เก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจังหวัดนครปฐม, 2548; จิรัฐ เจริญราษฎร์, 2551)

เมืองโบราณนครไชยศรี (ภาพที่ 2 และ 3) ตั้งอยู่บริเวณ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พื้นที่ทั้งหมดครอบคลุมเนื้อที่บางส่วน ของตำบลธรรมศาลา ตำบลพระประโทนเจดีย์ และตำบลห้วยจรเข้มะ มีคูน้ำ คันดินและลำคลองเป็นเครือข่ายติดต่อกันทั้งภายในเมืองและนอกเมืองอย่างสะดวก เมืองโบราณนครไชยศรีเป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่ที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับเมืองเมืองโบราณอื่นๆ นักวิชาการส่วนใหญ่ลงความเห็นว่าน่าจะเป็นเมืองหลวง และเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรทวารวดี เจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 ซึ่งมีความรุ่งเรืองราว พ.ศ. 1100 - 1600 ที่พบในประเทศไทยสมัยก่อนอยุธยา ปัจจุบันเหลือไว้แต่โบราณสถานและโบราณวัตถุมากมาย ซึ่งมีรูปแบบที่งดงามกว่าที่เคยพบในเมืองโบราณสมัยทวารวดีแห่งอื่นๆ แสดงว่าเมืองนี้นอกจากจะมีบทบาทเป็นเมืองหลวงและเมืองท่าสำคัญแล้ว ยังเป็นศูนย์กลางทางการค้าย่านเอเชียอาคเนย์ และเป็นศูนย์กลางของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจนกระทั่งเป็นมหานครทางพระพุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่ เป็นผู้นำศรัทธา ความเชื่อ และสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา เป็นเมืองพุทธแห่งแรกของประเทศไทย

เมืองโบราณนครไชยศรี มีโบราณสถาน โบราณวัตถุสำคัญ ที่ (ภาพที่ 4 - 9) คือ พระประโทนเจดีย์ จุลประโทนเจดีย์ คูเมืองเดิมและคลองเจดีย์บูชา และมีโบราณสถานใกล้เคียง คือ ศรีรัตนมหาธาตุเจดีย์ วัดธรรมศาลา

1.3. ความสำคัญของเมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี (สำนักศิลปากรที่ 2, 2547)

เมืองโบราณอู่ทอง ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นเมืองที่มีคูน้ำและคันดินล้อมรอบเป็นรูป

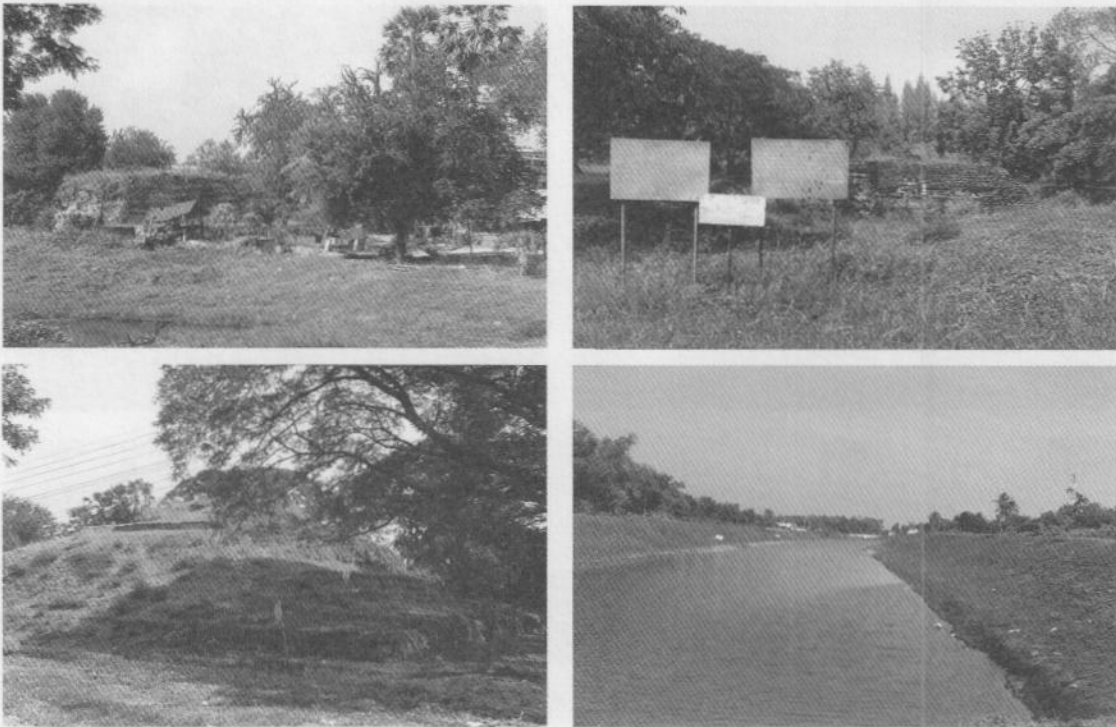

ภาพที่ 4 - 9 : จุลประโทณเจดีย์ และพระประโทณเจดีย์ในปัจจุบัน รวมทั้งโบราณวัตถุสมัยทวารวดีที่ถูกค้นพบ

ภาพที่ 10 และ 11 : แสดงภาพถ่ายทางอากาศแสดงตำแหน่งที่ตั้งของเมืองโบราณอุทองในอดีต และแสดงจุดที่ตั้งโบราณสถานภายในพื้นที่เมืองโบราณอุทอง
ที่มา : พิศิธภัณฑสถานแห่งชาติอุทอง, 3 ธันวาคม 2553.

วงรี (ภาพที่ 10 และ 11) ทอดตัวไปตามแนวทิศตะวันออกเฉียงเหนือ - ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ตั้งอยู่ริมฝั่งลำน้ำจะระเข้าสามพันบริเวณโดยรอบมีหลักฐานการตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ไม่น้อยกว่า 2,500 ปีมาแล้ว ชุมชนโบราณเมืองอุทอง เป็นเมืองศูนย์กลางการค้าที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 - 16 มีพัฒนาการทางสังคมที่ซับซ้อนในรูปแบบสังคมเมือง (Urban Society) ปรากฏหลักฐานการรับอารยธรรมแบบอินเดีย ลัทธิความเชื่อในพระพุทธรักษาและลัทธิความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ เข้ามาผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างลงตัว ดังจะเห็นได้จากซากเจดีย์และสิ่งก่อสร้างอื่นๆ ที่ปรากฏอยู่ภายในบริเวณเมืองโบราณอุทองในปัจจุบัน และหลักฐานประเภทรูปเคารพต่างๆ การผสมกลมกลืนระหว่างอารยธรรมแบบอินเดียและวัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดรูปแบบทางวัฒนธรรมที่เรียกว่า "ทวารวดี" ขึ้น และได้กลายมาเป็นแม่แบบทางวัฒนธรรมสำคัญที่มีการสืบทอด จนกลายเป็นวัฒนธรรมไทยอย่างที่ปรากฏใช้ร่วมกันอยู่ในปัจจุบัน

ภาพที่ 14 - 17 : โบราณสถานบางส่วนภายในเมืองโบราณอู่ทอง และคูเมืองเดิม

เมืองโบราณอู่ทอง เป็นชื่อที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในหมู่นักวิชาการทางด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ ทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศมากกว่า 40 ปี ในฐานะเป็นเมืองศูนย์กลางอีกแห่งหนึ่งในวัฒนธรรมแบบทวารวดี และเป็นเมืองโบราณที่มีความสำคัญต่อดินแดนที่เรียกว่า "สุวรรณภูมิ" สามารถแบ่งลักษณะตามความสำคัญของพื้นที่ได้เป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 พื้นที่ภายในเมืองโบราณอู่ทองและบริเวณโดยรอบ ส่วนที่ 2 พื้นที่กลุ่มโบราณสถานเขาพระและเขาท่าเหียม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองโบราณอู่ทอง ส่วนที่ 3 พื้นที่กลุ่มโบราณสถานคอกช้างดินและถนนห้าอู่ทอง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองโบราณอู่ทอง สภาพพื้นที่ในปัจจุบันยังคงความเป็นเมืองโบราณอู่ทองอย่างสมบูรณ์ มีร่องรอยคูเมืองที่ชัดเจน มีโบราณสถานกระจายอยู่ทั่วบริเวณกว่า 18 แห่ง ของพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ มีพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอู่ทองทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยของชุมชน มีโบราณวัตถุที่มีคุณค่าและประเพณีมูลค่าไม่ได้จัดแสดงอยู่จำนวนมาก บริเวณเมืองโบราณอู่ทองมีพื้นที่ป่าไม้ มีภูเขา และโบราณสถาน ตั้งอยู่ร่วมกัน ทำให้มีความหลากหลายทั้งด้านการศึกษาและการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ นอกจากนี้ยังพบว่ามีชาวบ้านหลายเชื้อชาติอาศัยร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ทั้งชาวไทยจีน ไทยทรงดำ ไทยลาวเวียง เป็นต้น

1. หลักการวางแผนและกระบวนการดำเนินงานอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์

Feilden and Jokilehto (1993) ได้ให้หลักการในแง่ของการวางแผนการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ ที่สอดคล้องกับกฎบัตรว่าด้วยการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์และเขตเมืองของ ICOMOS General Assembly in Washington D.C. (1987) ไว้ 4 ประการ คือ

1.) การผนวกการอนุรักษ์เข้าไว้ในแผนพัฒนาเมือง (Integrated Conservation) จะต้องผสมผสาน (Integrate) งานอนุรักษ์ให้เป็นส่วนหนึ่งของวัตถุประสงค์ของการวางผังเมือง เนื่องจากการอนุรักษ์เมือง ไม่อาจพิจารณาอย่างโดดเดี่ยวได้ กลวิธีที่ใช้ในการวางแผนพื้นที่ประวัติศาสตร์ในเมือง ประกอบไปด้วยเทคนิคทางด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู รวมทั้งการจัดหาบริการสาธารณะ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพของพื้นที่ในระยะยาว การวางแผนอนุรักษ์ควรมีการดำเนินการร่วมกับผู้อาศัยในพื้นที่ และควรมีการออกกฎหมายข้อบังคับและการกำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติ

2.) การควบคุมการเปลี่ยนแปลง (Control of Change) การควบคุมสภาพแวดล้อม การควบคุมอัตราการเจริญเติบโตหรือการพัฒนาใหม่ๆ การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจและสังคม จะทำให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี การดูแลรักษาเมืองเก่าและโบราณสถาน และสภาพแวดล้อมเป็นเรื่องใหญ่ที่ต้องการความร่วมมือจากบุคคลทุกฝ่ายในการอนุรักษ์และพัฒนา

3.) การออกแบบสิ่งก่อสร้างทดแทน (Infill Design) การออกแบบอาคารใหม่หรือโครงสร้างหรือส่วนต่อเติมควรมีพื้นฐานมาจากการวิเคราะห์ที่ชัดเจนและเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของเนื้อเมือง (Urban Fabric) และหน้าที่ใช้สอย (Function) มีการประยุกต์ใช้หลักการของการออกแบบชุมชนเมือง และความงามของเมือง

4.) การบริหารจัดการ (Administrative Actions) หน่วยงานท้องถิ่นและหน่วยงานอีกหลายส่วนต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ รวมทั้งการออกกฎหมายและมาตรการควบคุม และสนับสนุนให้เป็นไปตามแผนการอนุรักษ์ที่ได้จัดทำไว้ การบริหารจัดการเมืองจะแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยในกรณีเมืองเก่าที่ยังมีชีวิตหรือมีกิจกรรม (Living City) และเมืองที่ตายแล้วหรือไร้กิจกรรม (Dead City)

เมืองเก่าที่ยังมีชีวิต (Living City) หมายถึงเมืองที่ยังคงมีกิจกรรมโดยเฉพาะกิจกรรมทางเศรษฐกิจอยู่ การส่งเสริมการอนุรักษ์ย่านเมืองเก่า จะต้องคำนึงถึงเครื่องมือทางการเมืองที่ยังมีพลวัต (Dynamic Political Instruments) มากกว่าวิธีการที่หยุดนิ่งหรือเน้นเฉพาะทางด้านเทคนิค (Static or Technical Means) ซึ่งจะทำให้เมืองหยุดการเจริญเติบโต และให้ผลร้ายกับพื้นที่อนุรักษ์ไปด้วย ดังนั้น การบริหารจัดการเมืองเก่าที่ยังมีชีวิตอยู่ จะต้องให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าการเน้นทางด้านกายภาพ เช่น เมืองฮอยอัน ประเทศเวียดนาม

สำหรับเมืองที่ตายแล้ว (Dead City) นั้น Goakes (1987) ได้กล่าวในทางกลับกันว่า เน้นที่การสร้างสรรค์ หรือจัดเตรียมที่ว่าง และลักษณะภูมิทัศน์ ให้สอดคล้องกับสิ่งก่อสร้างที่มีการอนุรักษ์ การควบคุมลักษณะภูมิทัศน์ทั้งหมดจะมีความสำคัญมาก ดังนั้น การบริหารจัดการ ควรจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางด้านกายภาพมากกว่าการพิจารณาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ยกตัวอย่าง เช่น อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย และอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร เป็นต้น

กรณีศึกษาการบริหารจัดการและดำเนินงานอนุรักษ์เมืองโบราณ ได้แก่ เมืองฮอยอัน (Hoi An Protocols) เป็นเมืองโบราณที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นเมืองที่มีดำเนินการอนุรักษ์ได้ดีที่สุดในเอเชีย (Engelhardt and Rogers, 2009) ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก เมื่อปี พ.ศ. 2542 ด้วยเหตุผลว่า เป็นตัวอย่างของเมืองทำในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 15 - 19 ที่มีการผสมผสานศิลปะและสถาปัตยกรรมทั้งของท้องถิ่นและของต่างชาติไว้ได้อย่างมีเอกลักษณ์ และอาคารต่างๆ ภายในเมืองได้รับการอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพเดิมไว้ได้เป็นอย่างดี (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2554) รัฐบาลเวียดนามเห็นคุณค่าของฮอยอัน จึงได้วางโครงการอนุรักษ์ให้เป็นสมบัติของชาติตั้งแต่ปี 1985 เป็นเมืองมรดกโลกที่หลอมรวมรูปแบบทางกายภาพ สังคม และวัฒนธรรม ได้แก่ ทำเรือ ถนน สะพาน วัดวาอารามและอาคารบ้านเรือน ศิลปหัตถกรรม รวมทั้งบรรยากาศและวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนแบบดั้งเดิม ที่มีความหลากหลายทางชนชาติและวัฒนธรรมประเพณี การตั้งถิ่นฐานมนุษย์หรือเป็นชุมชนที่มีการผสมผสานศิลปะและสถาปัตยกรรมทั้งของเวียดนามและ

ของต่างชาติโดยเฉพาะจีนและญี่ปุ่นได้อย่างผสมกลมกลืนแต่สามารถสืบทอดมาจนปัจจุบัน (พัลลภ กฤตยานวัช, 2552) เมืองฮอยอันจึงเปรียบประดุจพิพิธภัณฑ์ชุมชนที่อยู่อาศัยโบราณที่ยังมีชีวิตจริง (Florence and Storey, 2001)

การบริหารจัดการเมืองโบราณฮอยอันนั้น รัฐบาลเวียดนามได้ตั้งสมาคมฮอยอันขึ้น ทำหน้าที่ส่งเสริมและอนุรักษ์เมือง โดยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่นซึ่งที่ปรึกษามาทำงานร่วมกับทีมงานชาวเวียดนาม ได้คัดเลือกอาคารที่ยังลักษณะความดั้งเดิมเข้าร่วมโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้มีสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ความสำเร็จของโครงการเกิดจากความเอาใจจริงเอาใจของสมาคมฮอยอัน ซึ่งรัฐบาลเวียดนามอยู่เบื้องหลังให้การสนับสนุนงบประมาณครึ่งหนึ่งและการใช้กฎหมายควบคุมการก่อสร้างอย่างเคร่งครัดแล้ว ประชาชนในพื้นที่ยังเต็มใจให้ความร่วมมือกับรัฐบาล เพราะได้รับประโยชน์โดยตรง จนยอมเสียค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่ง เนื่องจากวิธีการที่รัฐบาลเวียดนามใช้ไม่ใช่การไล่ที่ประชาชนเพื่อเอาอาคารบ้านเรือนมาเป็นสมบัติของรัฐ แต่ให้ประชาชนสามารถประกอบอาชีพค้าขายในอาคารเดิมของตนต่อไป และแรงจูงใจให้เจ้าของอาคารเห็นประโยชน์จากอนุรักษ์และฟื้นฟูเมืองเก่าขึ้นมา นอกจากนี้ยังมีมาตรการเพื่อดึงดูดให้คนในพื้นที่เข้าร่วมโครงการ โดยการเปิดอาคารบางหลังที่มีลักษณะโดดเด่น เช่น ศาลเจ้า สมาคมต่างๆ หรือบ้านของตระกูลเก่าแก่บางหลังให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชม รายได้จากการเข้าชม แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งให้เจ้าของอาคาร อีกส่วนหนึ่งเก็บเข้ากองทุนเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูเมือง ในอนาคตส่งผลให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น จากจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นหลังโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูเมืองเก่าสำเร็จ (ผืนไกล, 2552)

จากที่กล่าวข้างต้น เกี่ยวกับหลักการวางแผนและกระบวนการดำเนินงานอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ เมื่อนำข้อมูลต่างๆ มาวิเคราะห์เปรียบเทียบ ผู้วิจัยมีความเห็นว่ามีความเห็นว่ามีเนื้อหาครอบคลุม และเหมาะสมในการนำมาเป็นฐานการวิเคราะห์หาปัจจัย ปัญหา และอุปสรรคที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ของกรณีตัวอย่างทั้ง 3 แห่งต่อไป

2. ปัจจัย ปัญหา และอุปสรรคที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ พื้นที่ประวัติศาสตร์

แนวทางการอนุรักษ์และการบริหารจัดการพื้นที่ประวัติศาสตร์นั้น วางแผนกันโดยไม่ได้ศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้านที่พึ่งพิงอาศัยสิ่งแวดล้อมที่ต้องการอนุรักษ์จริง นอกจากนี้ยังเรียกร้องให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมหรือให้ความร่วมมือกับแนวทางการอนุรักษ์ที่ขัดต่อวิถีชีวิต (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2551) มิได้คำนึงถึงความแตกต่าง ทั้งในเรื่องประวัติของพื้นที่ สังคม วัฒนธรรม และชาติพันธุ์ เน้นการปรับบริบทพื้นที่ให้เข้ากับทฤษฎีมากกว่าการประยุกต์ทฤษฎีให้เข้ากับความเป็นจริงของพื้นที่ แนวทางการจัดการต่างๆ ที่นำมาใช้จึงยังเป็นข้อจำกัดและไม่เหมาะสม ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการของรัฐในหลายด้าน โดยเฉพาะการบริหารด้านงบประมาณที่ไม่มีประสิทธิภาพ (ศยามล ไกยูรวงศ์, 2546)

อย่างไรก็ดีการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม อันเป็นสัญลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ แสดงถึงเผ่าพันธุ์ความเป็นชนชาติไทยเหล่านี้ กลับไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ถูกลบเลือนทำลาย และกำลังจะสูญหายไป โดยขาดการจัดการที่เหมาะสม มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจมากกว่าการอนุรักษ์หรือควบคุมดูแล (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2530) ซึ่งความจริงการอนุรักษ์มรดกมิใช่อุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ หากแต่การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเป็นการรักษาสาระของอดีต อันจะนำไปสู่ความเข้าใจประวัติของท้องถิ่น ภูมิภาค และส่วนรวม ในขณะที่เดียวกันการอนุรักษ์เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลการจ้างงานและกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชนท้องถิ่นอาคารที่ได้รับการอนุรักษ์ มิเพียงทำให้คุณลักษณะของเมืองดูดีขึ้น แต่ยังทำให้อาคารนั้นถูกนำกลับมาใช้ใหม่อีกหรือถูกดัดแปลงไว้เพื่อใช้ในจุดประสงค์อื่นๆ ในการอนุรักษ์มีระดับและการปฏิบัติแตกต่างกัน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมตามความเป็นอยู่ของสังคม และเป็นการเปิดโอกาสให้มนุษย์ได้มีการพัฒนาอย่างถูกต้องเหมาะสม เพราะถ้าการอนุรักษ์เป็นเพียงการควบคุมเข้มงวด ห้ามแตะต้อง ห้ามเปลี่ยนแปลง บ้านเมืองจะไม่เจริญ เมื่อมีอุปสรรคมีข้อห้ามมากแต่เกิดความ

ต้องการสูง จึงเกิดการฝ่าฝืน ลักลอบ คอรัปชั่น และการทำลายขึ้น โดยยากที่จะควบคุมไว้ได้ ดังนั้นจึงได้มีวิวัฒนาการการอนุรักษ์ขึ้น ในรูปแบบที่มีความหมายและการปฏิบัติที่แตกต่างกัน (เดชา บุญค้ำ, 2536)

ในยุคแห่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และด้วยกระแสความสนใจการท่องเที่ยวด้านการอนุรักษ์ชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ในปัจจุบันนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อการวางแผนพัฒนาชุมชนเมืองทางด้านกายภาพเป็นอย่างมาก จากแผนพัฒนาจังหวัด ส่งผลไปจนถึงองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้เริ่มดำเนินการวางแผนอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อม โดยมุ่งหวังว่าจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนทางด้านเศรษฐกิจจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว

Tankut (2005 อ้างใน Gunay and Gulersoy, 2010) อธิบายว่า ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมคือทรัพย์สินสมบัติที่เปรียบเสมือน "อาวุธทางการเมือง (a Political Weapon)" ดังนั้นคุณค่าของสิ่งเหล่านี้จึงถูกผลักดันให้ออกมาในรูปแบบการอนุรักษ์ เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ บทบาทใหม่นี้ทำให้การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์สูญเสียตัวตนของมรดกทางวัฒนธรรม กลายเป็นสภาพแวดล้อมที่เป็นเพียงสินค้า ผลลัพธ์ที่ได้ คือ การตีความหมายของประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงไป เหตุผลของการการอนุรักษ์เปลี่ยนแปลงไป และทำให้บทบาทในการควบคุมดูแลมรดกทางวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปด้วย (Gunay, 2008 อ้างใน Gunay and Gulersoy, 2010) ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการวางแผนและพัฒนาที่คลาดเคลื่อนหรือไม่ครอบคลุม เพราะแต่ละกลุ่มก็คิดว่าแนวคิดและหลักการของตนเองนั้นถูกต้อง เป็นผลให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาของชุมชน หรือในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเต็มไปด้วยความขัดแย้งตั้งแต่เริ่มต้น จนกลายเป็นความขัดแย้งทางสังคมและการเมืองในที่สุด (สิทธิพร ภิรมย์รัตน์, 2546)

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยสามารถสรุปปัจจัยปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ได้ 3 ด้านคือ 1.) ด้านเศรษฐกิจและการร่วมรับผลประโยชน์ 2.) การบริหารจัดการพื้นที่และการขาดความเข้าใจในแผน หรือนโยบายต่างๆ จากทรัพยากร 3.) ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชนและชุมชน

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาสรุปเป็นประเด็นสำคัญ 2 ด้าน ได้แก่ 1.) การจัดการด้านการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยหัวข้อหลัก คือ นโยบาย การวางแผน กระบวนการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ 2.) ปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ ทั้งในอดีตและที่กำลังดำเนินการในปัจจุบัน จากการสำรวจภาคสนาม การสัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และศึกษาจากเอกสาร โดยรายงานผลการศึกษาแยกตามกรณีศึกษา ดังนี้

1. การวางแผนและกระบวนการดำเนินงานอนุรักษ์พื้นที่นครประวัติศาสตร์

1.1. การวางแผนและกระบวนการดำเนินงานอนุรักษ์พื้นที่นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

1.) การผนวกการอนุรักษ์เข้าไว้ในแผนพัฒนา มีการจัดทำแผนดำเนินการอนุรักษ์ทั้งในระดับประเทศและจังหวัด เนื่องจากพระนครศรีอยุธยา เป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่เียบพร้อมด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยังคงหลงเหลือ และยังมีชีวิตต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน การได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ช่วยสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจมูลค่ามหาศาลจากการท่องเที่ยว และการศึกษาหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ ทำให้กระบวนการอนุรักษ์ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

2.) การควบคุมการเปลี่ยนแปลง กรมศิลปากรให้ความสำคัญกับการควบคุมการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาค่อนข้างมาก มีการขอความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่ นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญจากสาขาวิชาต่างๆ เช่น นักประวัติศาสตร์และโบราณคดี สถาปนิก

ภูมิสถาปนิก นักผังเมือง วิศวกร นักสิ่งแวดล้อม นักกฎหมาย ฯลฯ โดยเริ่มตั้งแต่การค้นหาข้อมูลด้านต่างๆ เพื่อการวางแผนอนุรักษ์และพัฒนา จนถึงการนำมาปฏิบัติจริง นอกจากนี้การจัดทำแผนแม่บทได้คำนึงถึงความเป็นอยู่ของประชาชนที่ตั้งรกราก ศึกษาความต้องการและแนวทางในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนควบคู่ไปกับการอนุรักษ์โบราณสถาน เพื่อให้ชุมชนและโบราณสถานสามารถตั้งอยู่ด้วยกันได้อย่างกลมกลืน

3.) การออกแบบสิ่งก่อสร้างทดแทน เนื่องจากการควบคุมการเปลี่ยนแปลงในข้อที่ 2 ที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมจากบุคคลหลายฝ่าย ดังนั้นการออกแบบก่อสร้างทดแทนจึงเป็นไปทิศทางที่สอดคล้อง และเหมาะสมกับความเป็นนครประวัติศาสตร์อันเป็นมรดกของชาติ และมรดกโลก

4.) การบริหารจัดการ พบว่ามีการกำหนดความสำคัญทางวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่สืบเนื่องกับทางกายภาพให้ดำเนินการไปพร้อมๆ กับกฎเกณฑ์ในการอนุรักษ์ และเสนอแนะความเป็นไปได้ของการพัฒนาด้านต่างๆ รวมทั้งสาธารณูปโภคตามกรอบของการอนุรักษ์และปกป้องพื้นที่นครประวัติศาสตร์เป็นประเด็นสำคัญ โดยยังคงอยู่บนพื้นฐานการบริหารจัดการตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ แต่การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ทำให้การบริหารจัดการเป็นได้ยากและมีปัญหาตลอดเวลา เพราะมีเรื่องผลประโยชน์จากการใช้ประโยชน์ที่ดิน การประกอบอาชีพ และรายได้ของภาครัฐและประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้อง

1.2. การวางแผนและกระบวนการดำเนินงานอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์เมืองโบราณนครไชยศรี

1.) การผนวกการอนุรักษ์เข้าไว้ในแผนพัฒนา ไม่มีโครงการอนุรักษ์ที่ชัดเจน เป็นเพียงโครงการในส่วนย่อยของแผนพัฒนา โดยเน้นเรื่องการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และการพัฒนาสาธารณูปโภคมากกว่าการอนุรักษ์ในระดับตำบลมีโครงการพัฒนาและปรับปรุงพิพิธภัณฑ์ทวารวดี เพื่อให้ประชาชนได้ศึกษาและร่วมอนุรักษ์โบราณวัตถุสมัยทวารวดีขององค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทนเจดีย์ ส่วนโครงการอนุรักษ์คลองเจดีย์บูชาดำเนินการบ้างแล้วแต่ค่อนข้างน้อยมาก จนเหมือนว่าไม่ได้ดำเนินการใดๆ เลย

2.) การควบคุมการเปลี่ยนแปลง มีการควบคุมการเปลี่ยนแปลงเฉพาะลักษณะทางสถาปัตยกรรมของโบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนแล้วบางแห่งเท่านั้น ในส่วนอื่นๆ อาจมีการควบคุมแต่ไม่ทั่วถึงและจริงจัง หรืออาจไม่มีการควบคุมใดๆ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากความเจริญอย่างรวดเร็ว จนการอนุรักษ์ไม่สามารถแทรกเข้าไปอยู่ร่วมกับการพัฒนาได้

3.) การออกแบบสิ่งก่อสร้างทดแทน เป็นไปได้ยากมาก เพราะนอกจากเจ้าหน้าที่จากกรมศิลปากร วัดซึ่งเป็นสถานที่ตั้ง และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญแล้ว หน่วยงานภาครัฐในระดับภูมิภาคและชุมชนให้การสนับสนุนน้อยมาก

4.) การบริหารจัดการ การวางแผนด้านการบริหารจัดการพื้นที่ควรอนุรักษ์มีน้อยมาก ส่วนใหญ่ดำเนินการในส่วนย่อยของโครงการอื่นๆ ทำให้ไม่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน และพื้นที่โดยรอบโบราณสถานเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการจะบังคับใช้กฎหมาย หรือข้อบังคับที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์จึงเป็นไปได้ยากมาก แนวทางที่จะทำได้คือการขอความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่

1.3. หลักการวางแผนและกระบวนการดำเนินงานอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์เมืองโบราณอู่ทอง

1.) การผนวกการอนุรักษ์เข้าไว้ในแผนพัฒนา มีการจัดทำโครงการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองโบราณอู่ทอง เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้เสียในโครงการ พยายามเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมในทุกขั้นตอนที่เกิดขึ้น นับตั้งแต่การจัดทำร่างแผน จนถึงกระบวนการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ กำหนดแนวทางของแผนแม่บทเมืองโบราณอู่ทองร่วมกัน มีการดำเนินการแล้วบ้างบางส่วน โดยเน้นเฉพาะการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถาน และการปรับปรุงคูเมืองบางช่วง

2.) การควบคุมการเปลี่ยนแปลง มีการควบคุมการเปลี่ยนแปลง เช่น ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของโบราณสถาน

ที่ขึ้นทะเบียนแล้ว ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณใกล้เคียงพื้นที่เมืองโบราณ ควบคุมความสูงแต่ไม่ควบคุมรูปแบบลักษณะของอาคาร โดยให้สูงไม่เกิน 1 ชั้น ในส่วนอื่นๆ มีการควบคุมแต่อาจควบคุมไม่ทั่วถึง

3.) การออกแบบสิ่งก่อสร้างทดแทน การออกแบบสิ่งก่อสร้างทดแทนเป็นไปได้แต่ยาก เนื่องจากภาครัฐขาดงบประมาณสนับสนุน และประชาชนในพื้นที่โดยรอบมีรายได้อยู่ในระดับชนชั้นกลางเป็นส่วนใหญ่

4.) การบริหารจัดการ การบริหารจัดการที่ผ่านมาได้มีการตั้งกลยุทธการมีส่วนร่วมของชุมชนมาใช้แต่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร แม้ว่าจะมีการวางแผนด้านผังเมืองให้สอดคล้องกับความเป็นพื้นที่ควรอนุรักษ์โดยรอบเมืองโบราณ และการออกกฎหมายควบคุมการปลูกสร้างอาคารบริเวณโบราณสถานออกมาบังคับใช้แต่ก็ยังคงมีการฝ่าฝืนอยู่ การจะบังคับประชาชนในพื้นที่ให้ทำตามกฎหรือข้อบังคับเป็นไปได้ยาก

2. ปัจจัย ปัญหา และอุปสรรคที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์

การศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ การสำรวจภาคสนาม การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับปัจจัยปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ทั้ง 3 แห่ง พบปัจจัยปัญหาต่างๆ ในพื้นที่ศึกษาดังนี้

2.1. พื้นที่นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

1.) อยุธยามีปัญหาการทับซ้อนกันระหว่างเมืองใหม่กับเมืองเก่า การพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาสู่เมืองอุตสาหกรรม ทั้งที่แต่เดิมอยุธยาเป็นเมืองอยู่ชานอู้น้ำ เมืองแห่งเกษตรกรรม รวมทั้งการขยายตัวด้านท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว ประชากรเพิ่มขึ้น ความต้องการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานมากขึ้น ดังนั้นคนส่วนใหญ่จึงเห็นความสำคัญเรื่องความเป็นอยู่มากกว่าความสำคัญด้านคุณค่าและความเป็นของแท้ดั้งเดิมของพื้นที่โบราณสถาน บรรยากาศความเป็นเมืองเก่าจึงลดน้อยลงไป รวมทั้งปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสมกับพื้นที่อันขึ้นชื่อว่าเป็นมรดกโลก

2.) การไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่เคารพกติกาจนเมืองไม่เป็นระเบียบ และใช้ช่องว่างทางกฎหมายเพื่อการใช้ประโยชน์พื้นที่นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา รวมทั้งพื้นที่โดยรอบเพื่อใช้หาประโยชน์ของบุคคลบางกลุ่ม

3.) การมีส่วนร่วมและการส่งเสริมความเข้าใจ หรือการประชาสัมพันธ์ในเรื่องแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างถูกวิธีของทุกภาคส่วนยังน้อยเกินไป ทำให้การรับรู้ข้อมูลข่าวสารไม่ทั่วถึง และบางส่วนไม่พยายามจะรับรู้ข่าวสาร

4.) งบประมาณในการบริหารจัดการ ไม่สอดคล้องกับแผนแม่บทจึงควรมีการเรียงลำดับความสำคัญของแผนปฏิบัติการ ซึ่งจะทำให้การบริหารงบประมาณเกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้รัฐยังต้องทุ่มงบประมาณจำนวนมากในการป้องกันอุทกภัย ซึ่งส่งผลทำลายโบราณสถานสิ่งปลูกสร้างภายในนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ทำให้งบประมาณในการอนุรักษ์ไม่เพียงพอ

2.2. พื้นที่เมืองโบราณนครไชยศรี

1.) การพัฒนาเมืองและสาธารณูปโภคอย่างรวดเร็วจนไม่เหลือบรรยากาศของความเป็นเมืองโบราณ กล่าวได้ว่าเหลือแต่วิญญาณ

2.) ภาครัฐให้ความสนใจด้านอนุรักษ์น้อยมาก เน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจมากกว่า ส่งผลให้ขาดงบประมาณสนับสนุนในการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์และโบราณสถาน

3.) ประชาชนในพื้นที่ขาดความรู้เรื่องเมืองโบราณอย่างมาก และเห็นความสำคัญเรื่องของการประกอบอาชีพและรายได้มากกว่า ส่งผลให้ขาดการตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของเมืองโบราณ

4.) ไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้ การใช้ประโยชน์พื้นที่ไม่เหมาะสมและเอื้อประโยชน์แก่บุคคลบางกลุ่ม นอกจากนี้

พื้นที่เกือบทั้งหมดถือครองกรรมสิทธิ์โดยเอกชน ดูแลควบคุมได้ยากมาก

5.) เมืองโบราณนครไชยศรี ถือได้ว่าเป็นเมืองซ้อนเมืองและซ้อนเมืองอีกที เนื่องจากเคยเป็นราชธานีเก่า เกิดการรกร้างล่มสลายแล้วจึงกลับมาเป็นเมืองอีกครั้ง ทำให้ขาดความต่อเนื่องของวิวัฒนาการเมืองตามยุคสมัย

2.3. พื้นที่เมืองโบราณอุทอง

1.) ประชาชนชาติจิตสำนึกร่วมในการอนุรักษ์ทั้งที่มีการประชาสัมพันธ์แล้ว เนื่องจากเห็นเรื่องของรายได้และผลประโยชน์สำคัญว่าคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ รวมทั้งขาดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานราชการ ส่วนกลาง หน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน และประชาชนในพื้นที่ ก่อให้เกิดผลกระทบด้านต่างๆ มากมาย ทั้งในด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

2.) การจัดการที่ผ่านมายังขาดทิศทางที่ชัดเจน การใช้ประโยชน์พื้นที่ไม่เหมาะสมและเอื้อประโยชน์แก่บุคคลบางกลุ่ม

3.) การพัฒนาเมืองและสาธารณูปโภคโดยเฉพาะระบบการสัญจรในพื้นที่ ขาดการวางแผนอย่างครอบคลุมและขาดการตระหนักถึงผลกระทบที่จะตามมา

4.) การอนุรักษ์ดำเนินการได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากมีการปกครองโดยหน่วยงานภาครัฐหลายฝ่ายได้แก่ กรมธนารักษ์ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เป็นผู้ถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน กรมธรรมการดูแลพื้นที่โบราณสถานที่เป็นวัดร้าง กรมศิลปากรเป็นผู้ดูแลพื้นที่เมืองโบราณและโบราณสถานอื่นๆ โดยรอบ ทำให้อำนาจการบริหารจัดการไม่ชัดเจน รวมทั้งมีประชาชนเข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่จำนวนมาก รัฐไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้เพราะถือว่าลิดรอนสิทธิ์

จากการผลการศึกษาที่กล่าวมา ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาในเบื้องต้นเกี่ยวกับ ปัจจัย ปัญหา และอุปสรรคที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ได้ 3 ด้านคือ 1.) จิตสำนึกของชุมชน 2.) การพัฒนาและขยายตัวของเมือง และ 3.) การบริหารจัดการ ปัจจัย ปัญหา และอุปสรรคที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ของกรณีศึกษา 3 แห่ง

สรุป

จากการศึกษาหลักการวางแผน กระบวนการดำเนินงาน รวมทั้งปัจจัย ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ที่ได้กล่าวมา สามารถนำผลการศึกษา มาสรุปประเด็นสำคัญได้ 3 ด้าน ดังนี้

1.) **ด้านเศรษฐกิจ** การเห็นความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ขาดการวางแผนระบบผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสมกับพื้นที่หรือใช้ผิดประเภท ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและการจัดสรรผลประโยชน์ของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งส่วนมากมักเอื้อประโยชน์กับบุคคลเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ขาดการอนุรักษ์ฟื้นฟู ส่งผลให้ทรัพยากรเสื่อมโทรมลง และกำลังจะหมดไปในปัจจุบัน

2.) **ด้านสังคมและวัฒนธรรม** ที่สำคัญมากคือ ทัศนคติและจิตสำนึกร่วมของชุมชน ซึ่งประชาชนโดยส่วนใหญ่ทราบว่พื้นที่ประวัติศาสตร์แต่ละแห่งมีความสำคัญ แต่ยังไม่เห็นถึงคุณค่า

3.) **การบริหารจัดการพื้นที่** กรณีศึกษาทั้ง 3 แห่ง พบว่าการวางแผนขอบเขตอำนาจความรับผิดชอบไม่ชัดเจน ความคิดเห็นที่แตกต่าง ก่อให้เกิดการแบ่งแยก เกี่ยวกับความรับผิดชอบ และก้าวก่ายการทำงานซึ่งกันและกัน และไม่ได้รับการวางแผนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสมตั้งแต่แรก จนนำมาซึ่งความขัดแย้ง ทำให้การอนุรักษ์ รวมทั้งการพัฒนาล่าช้าและไม่ประสบความสำเร็จ การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์ซึ่งถือว่าการดำเนินงานขั้นตอนแรกในการอนุรักษ์และพัฒนา บนพื้นฐานข้อมูลตามหลักฐานที่อ้างอิงและค้นคว้าได้ทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดีมีอย่างชัดเจนอยู่แล้ว แต่มีข้อจำกัดของการบริหารจัดการพื้นที่ รวมทั้งกฎหมายและข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ แต่

ไม่สามารถบังคับหรือนำไปใช้ได้ บางส่วนไม่ทราบว่าจะกฎหมายหรือข้อบังคับต่างๆ นั้นมีเนื้อหาอะไรบ้าง จึงพบเห็นลักษณะการใช้พื้นที่ที่ไม่ถูกต้อง และบางส่วนหลบหรือหลีกเลี่ยงกฎหมายอยู่ในพื้นที่ประวัติศาสตร์

ข้อเสนอแนะ

เมื่อทราบถึงปัจจัย ปัญหา และอุปสรรคที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ จึงมีข้อเสนอแนะในการศึกษาค้างนี้ คือ

1.) เนื่องจากการสร้างทัศนคติและจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องที่ค่อนข้างเปราะบาง และมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย จึงต้องดำเนินการอย่างระมัดระวังในทุกขั้นตอน ประกอบกับต้องใช้ระยะเวลานาน จึงควรเร่งดำเนินการก่อนเป็นลำดับแรกอย่างจริงจัง และสามารถดำเนินการไปพร้อมๆ กับขั้นตอนหรือกระบวนการอื่นๆ โดยมีหน่วยงาน ตัวแทนชุมชน พยายามทำความเข้าใจกับประชาชนว่าพื้นที่ประวัติศาสตร์เป็นสมบัติของชุมชนและประชาชนในชาติทุกคน ควรมีมาตรการจูงใจให้เจ้าของทรัพย์สินเหล่านี้ตระหนักถึงคุณค่าและการอนุรักษ์อย่างถูกวิธี ดำเนินการสร้างภาพลักษณ์ คุณค่า และทัศนคติที่ดีให้กับภาคประชาชน

2.) ต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นรูปธรรมเกี่ยวกับผลประโยชน์ อันส่งผลถึงความอยู่รอดที่ชุมชนจะได้รับจากการอนุรักษ์พื้นที่ประวัติศาสตร์ และการอนุรักษ์นั้นไม่ส่งผลเสียต่อการดำรงชีพของประชาชนในชุมชน เพื่อผลักดันให้การอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์มีโอกาสประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

3.) ในการดำเนินการอนุรักษ์นั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลทุกฝ่าย ได้แก่ ประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่ เจ้าหน้าที่รัฐ นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญจากสาขาวิชาต่างๆ โดยใช้กลยุทธ์การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกขั้นตอน จังหวัดและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรกำหนดหรือพัฒนากลไก และกระบวนการบริหารจัดการในแบบบูรณาการ โดยการจัดทำแผนแนวทางการบริหารจัดการที่เกื้อกูลต่อการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ตามความต้องการของทุกภาคส่วนอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกัน

4.) ร่วมกันผลักดันหรือส่งเสริมให้แผนการอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในแผนพัฒนา ตั้งแต่ระดับประเทศ จังหวัด จนถึงระดับท้องถิ่นอย่างจริงจัง และจำเป็นต้องจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม เมื่อการอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเมืองแล้วต้องนำไปปฏิบัติหรือปรับใช้อย่างจริงจังให้เห็นเป็นรูปธรรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมศิลปากร. สุธีรัตนภิรมย์. พัฒนาการแนวคิดและวิธีการอนุรักษ์โบราณสถานในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548.

กรมศิลปากร. แหล่งโบราณคดีประเทศไทย เล่ม 3. เอกสารกองโบราณคดี, กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, 2532.

กรมศิลปากร. 85 ปีแห่งการสถาปนากกรมศิลปากร. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, 2539.

จิรัฐ เจริญราษฎร์. เมืองโบราณนครไชยศรี. โครงการนำร่องสู่สถาบันทวารวดีศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ทวารวดี, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 2551.

เดชา บุญค้ำ. "การอนุรักษ์กับการพัฒนา" : ใน วารสารวิชาการ 60 ปี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาฯ (23 พฤษภาคม 2536) : 36 - 40.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. "ที่ยืนของคนจนในการอนุรักษ์-พัฒนา." นิตยสารรายสัปดาห์, 28, 1459, (1 สิงหาคม 2551)

นุถุช ชมภูนิช และสุพจน์ สุทธิศักดิ์. การฟื้นฟูจิตสำนึกท้องถิ่นเพื่อร่วมกับอนุรักษ์และสืบสานอารยธรรมทวารวดีแห่งเมืองโบราณนครไชยศรี. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, 2548

ปฐมฤกษ์ เกตุทัต. พัฒนาการโบราณคดีในประเทศไทย. เมืองโบราณ 21, 1 - 4, (มกราคม - ธันวาคม 2538).

ผืนไกล. แบกเป้ท่องโลกกว้าง : จากฮอยอันถึงอยุธยา ไทยแพ้เวียดนาม (ฮักแล้ว). Traveler (1 - 16 สิงหาคม 2552).

พลลภ กฤตยานวัช. ฮอยอัน : เมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมอาคารบ้านเรือนลือชื่อของเวียดนาม. วารสารธนาคารอาคารสงเคราะห์ (2552) : 83 - 87.

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุทอง. 3 ธันวาคม 2553.

มหาวิทยาลัยศิลปากร. แผนแม่บทระยะที่ 2 โครงการอนุรักษ์และพัฒนาประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เสนอต่อ กรมศิลปากร. คณะสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2542.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. ฮอยอัน. แหล่งที่มา : <http://th.wikipedia.org/wiki>. เข้าถึงเมื่อ 15 ก.ค. 2554.

วิลโรซา ถาวรอนสาร. ชนชั้นนำไทยกับการรับวัฒนธรรมตะวันตก. กรุงเทพมหานคร : เมืองโบราณ, 2545.

ศยามล โกฎรวงศ์. แนวความคิดลัทธิชุมชนกับการจัดการป่า-ที่ดินสู่การปฏิรูประบบทรัพยากร. ฐานทรัพยากร ปี พ.ศ. 2546. กรุงเทพมหานคร : โครงการยุทธศาสตร์นโยบายฐานทรัพยากร คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2546.

ศิรินันท์ บุญศิริ. แหล่งข้อมูลประวัติศาสตร์ไทยในกรมศิลปากร. ศิลปากร 45 (5 มกราคม 2538).

สภาวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม, มหาวิทยาลัยศิลปากร และชุมชนศิษย์เก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจังหวัดนครปฐม. ทวารวดีศรีนครปฐม : การสัมมนาประวัติศาสตร์โบราณคดีและศิลปวัฒนธรรมนครปฐม. นครปฐม : นครปฐมการพิมพ์, 2548

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่มที่ 16. ชุมชนโบราณในเมืองไทยจากหลักฐานภาพถ่ายทางอากาศ : ชุมชนโบราณบริเวณรอบอ่าวไทย, 2534.

สุนธ ชุมสาย ณ อยุธยา. แนวทางการพัฒนาเมืองและการรักษามรดกทางวัฒนธรรม, การบรรยายและอภิปราย 9 กันยายน 2530. ณ ห้องประชุมใหญ่ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สิทธิพร ภิรมย์รัตน์. การอนุรักษ์ชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม : แนวคิดหลักการและเหตุผลการปฏิบัติ. วารสารหน้าจั่ว 20, 2546-2547.

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ. ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม. กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการพลังงาน, 2530.

สำนักศิลปากรที่ 2 สุพรรณบุรี. แผนแม่บทเมืองโบราณอุทอง. สุพรรณบุรี, 2547.

ภาษาอังกฤษ

Engelhardt, R.A. and Rogers, P.R. Hoi An Protocols for Best Conservation Practice in Asia. Bangkok : UNESCO Bangkok, 2009.

Feilden, B.M. and Jokilehto J. Management guidelines for world cultural heritage sites. Rome : ICCROM, 1993, p.122.

Florence, M. and Storey, R. Vietnam. London : Lonely Planet Publications, 2001.

Goakes, R. J. How to design the aesthetics of townscape. Bowen Hills, Qld : Boolarong Publications, 1987.

Gunay, Z. 2008. Neoliberal urbanism and sustainability of cultural heritage. Presented in the 44th ISOCARP Congress, Dalian.

Gunay, Z. and Gulersoy, N.Z. 2010. Sustainability of Historic Environment in the Neoliberal Age. Sustainability of Historic Environment. 46th ISOCARP Congress.

ICOMOS General Assembly in Washington D.C. 1987. CHARTER FOR THE CONSERVATION OF HISTORIC TOWNS AND URBAN AREAS (Washington Charter - 1987).

Tankut, G. Doga! ve tarihi cevrenin korunmasi. Sorunlar ve olasi cozumler (inturkish). Planlama 31, (1), 2005 : 9-12.

UNESCO Consultant for Archaeology. Available from : www.PointAsia.com . 31 มกราคม 2554.

สัมภาษณ์

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นุถุช ชมภูนิช. นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม. 5 พฤศจิกายน 2553.
2. คุณรุ่งนภา แจ่มสุข. เจ้าพนักงานพิพิธภัณฑสถานปฏิบัติงาน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุทอง, 3 ธันวาคม 2553.
3. คุณอรุณศักดิ์ กิ่งมณี. นักโบราณคดีระดับชำนาญการพิเศษ สำนักศิลปากรที่ 2 สุพรรณบุรี, 21 ธันวาคม 2553.
4. อาจารย์สุพจน์ สุทธิศักดิ์. ผู้อำนวยการศูนย์วัฒนธรรมอำเภอเมืองนครปฐม มหาวิทยาลัยคริสเตียน, 17 มีนาคม 2554.
5. คุณภัทรพงษ์ เก้าเงิน. นักโบราณคดีระดับชำนาญการ สำนักงานอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา, 27 กรกฎาคม 2554.

Barriers affecting the conservation of historic areas

Wanalee Saksuriyaphadung

Master Degree Student : A_W_Au28@hotmail.com

Advisor : Associate Professor Arisa Menakanit, Ph.D.

Co-Advisor : Cuttleya Jiraprasertkul, Ph.D.

Abstract

This research is a survey research. Purpose limitation, the factors and difficulties affecting the conservation of historic areas how to collect data search for related documents. Observations from the field of academic or professional group about the problems and difficulties that arise in the process of conservation. The data were used descriptive analysis to find the key issues affecting the conservation of historic areas. Using a case study of the historical area 3, 1) Ayutthaya Historical Park Changwat Ayutthaya, 2) Mueang Boran Nakhonchaisri (Ancient Nakhonchaisri City) Changwat Nakhon Prathom 3) Mueang Boran Uthong (Ancient Uthong City) Changwat Suphan Buri.

The study suggests factors, problems, constraints and obstacles are three main issues: 1) The economy. The emphasis on rapid economic growth. Demand for infrastructure 2) The social and cultural. Very important is attitude and a sense of community. Which most people know that each case study area has historical significance. I do not see the value and 3) Management of the area. Historical limitations of the management. The lack of urban planning and land use appropriate to the area or misuse.

Suggested in this study were 1) to accelerate the attitudes and awareness about the conservation of historic areas. This can be done along with other process steps 2) Must demonstrate to local people about the tangible benefits that affect the survival of the community will be of historical preservation and conservation are not adversely affect the livelihood of the people in the community. 3) Strategies engaging fully in step and 4) Together, push or encourage its preservation is an important part in development since local, provincial and national levels seriously.

Keywords : The conservation of historic areas, Community awareness, Allocation of benefits